

a három tagról, csonka verslábat is használ. (S akad itt is néhány félreértés. A „*napvilág lánya, lángölű*” helyett a fordításban: „világosság lánya, sötét ölű”, majd a „hazátlanoknak otthona” helyett: azok hite, akik már nem hisznek, vagy a „varjakat döggé daloló” helyett: varjakat keselyűvé változtató — ami megintcsak ellentmond a magyar szellemének).

A szlovák nyelvű kötet záró fejezetei a kortársak verses tisztelgéseit és nekrológiáit, valamint Kondrót utószavát tartalmazzák. A magyar sáman emberi arcát és tollal, ecsettel játszó kezét fényképek és rajzok mutatják be. (*Slovenský Spisovateľ, 1983. Bratislava.*)

VARGA IMRE

LENGYELORSZÁG

ŚLAWOMIR MROŹEK

A provincia

Fellini „Amarcord”-ja.

Én Krakkóból, ő meg Riminiből. Engem Mrožeknek hívnak, őt pedig Fellininek. A többi egyezik.

Annyit beszélnek a vidék művészformáló erejéről. Az emberi kapcsolatok átláthatósága. A közelség. Középen vagyunk, mivel maga a vidék mindig a középet jelenti, a vidéknek csak közepe van, mert nincs perifériája. És nem is lehet másutt az ember, csak középen. Akár akarja, akár nem.

De mégis: Mi itt vagyunk, a nagyvilág meg ott. No de hol? Mindenütt, ahol nem mi vagyunk. Ahol nem *itt* van. Mindenesetre valahol messze.

Annyira messze, hogy csak vágyakozni lehet utána. Az *itt* és az *ott* közötti távolságot nem lehet áthidalni, sem a szárazföldön, sem a vízen, sem a levegőben. Annak ellenére, hogy az *ott* valahol létezik. Ők a nagyvárosból néhanapján meglátogatnak bennünket. Ahogyan az angyalok lejönnek a szegény földi halandókhoz. De mi?

Középen vagyunk tehát, ez azonban korántsem a világmindenség közepe. Ez csak a közelség, a meghittség jóban és rosszban. És valami hatalmas, tömény vágyakozás.

Ugyanakkor minden ember — vidéki vagy sem — lényegében önmagában egy provincia. Minden egyéni tudat ugyanis provinciányira terjed. Akárhova vetődik is az ember, szülőföldje határait mindenüvé magával hurcolja. A nagyvárosban senki nem tud azonosulni az egész nagyvárossal. Mindig csupán azzal a zárt területtel, ami az anyém. Határai elmosódnak, eltűnnek előlünk, mindig cseppfolyósak és változók, mindazonáltal kétségbevonhatatlanok. Egy ilyen terület földrajzát éppúgy le lehet írni, ahogy a földrajzönyvekben leírható minden vidék.

A nagyvilág utáni vágyakozás, ami annyira jellemző a provinciára, egyúttal a transzcendencia utáni vágy modellje is. Annak az embernek az öröme, aki el tudott jutni a provinciából a nagyvilágba, misztikus öröm, afölötti öröm, hogy átlépte (vagy legalábbis azt hiszi, hogy átlépte) egyéni létének elvarázsolt és átkozott körét.

A művész kizárólag modellek segítségével dolgozik, mert másként egyszerűen nem tud dolgozni. Annak tehát, aki vidékről való és művész — nagy szerencséje van.

Vidéken ugyanis: a hely, az emberek, a részletek körülhatároltsága relatív — de mégis — állandó volta jellemző, mivel fölcserélhetőségük és változtathatóságuk folyamata oly lassú, hogy önkéntelenül az az érzésünk, minden mozdulatlan. És ez teszi lehetővé a megfigyelést, a koncentrációt és a kontemplációt. Mi több, erre kényszerülünk! A nagyvárosban minden olyan véletlenszerű, töredékes és elszórt, a dolgok mennyiségébe pedig egyenesen beleszédül az ember. A mennyiség és a sietség nem kedvez a művészeknek.

De művész csak akkor válik az emberből, ha kiszabadul provinciájából.

Az ember gyűlöli provinciáját, amíg benne kell élnie, és mindent elkövet, hogy eljusson onnan a nagyvilágba. Pontosabban: saját provincialitásunkat gyűlöljük. Meg akarjuk változtatni, korrigálni akarjuk a sorsunkat. És újból egy paradoxonba ütközünk, mint mindenütt, mint mindig. Mennyire nem számolunk azzal a törvénnyel, mennyire kevésbé vesszük figyelembe azt a törvényszerűséget, hogy minden erőfeszítésünk — mind egyéni, mind közösségi törekvésünk — mindig pontosan annak az ellenkezőjét eredményezi, amit el akartunk érni. És hogy egyszer minden a maga ellentétébe csap át.

Fellini sohasem alkotta volna meg „Amarcord” című filmjét, vagyis szülőföldjéről és a világról szóló művét, ha ő ezt a provinciát nem hagyta volna el. Nem tért volna oda vissza, ahogyan visszatért az „Amarcord” által, nem olyannak látta volna, mint amilyennek látta, nem olyannak érezte volna, mint amilyennek érezte. Bizonyos vagyok benne, hogy amikor elindult, „örökre” hagyta el és „véglegesen”. Nem sejtette, hogy újra meglátja majd a provinciát a világon keresztül, ahogyan a világot a provincián keresztül látta meg. Akkor a menekülés vad örömén kívül valószínűleg semmit nem érzett.

Sajnos azzal, hogy a provinciából származunk, és ott maradunk, nem megyünk semmire. A transzcendencia. A provinciából kell származni, de el kell onnan jönni. És ismét egy paradoxon: csak az a miénk, amit elvesztettünk. A provincia és mi — nem ebben rejlik véletlenül az egész élet modellje?

És még egy szó a vágyról. Ne becsüljük le a vágyat. Nem ez a legerősebb érzés mibenlünk? Végül is mi marad meg az egészéből? Csak a vágy (és a kimerültség). Az irány és tárgy nélküli vágyakozás a vágy lényege.

A provincia a vágyakozás iskolája. A legjobb iskola, melyet nem feledtünk soha.

GIMES ROMÁNA FORDÍTÁSA

A tárca megjelent Sławomir Mrożek: *Małe listy* című kötetében, Krakó, Wydawnictwo Literackie 1982. Lengyel címe: *Prowincja*.